

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 31 mars 2022

Mål nr

Ö 7821-21

PARTER

Klagande

Kriminalvården
Slottsgatan 78
601 80 Norrköping

Motpart

BK

Ombud: Advokat SH

SAKEN

Erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljd inom Europeiska unionen

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges beslut 2021-11-30 i mål ÖÄ 5838-21

Dok.Id 226618

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:00–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–16:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstodomstolen.se	

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen upphäver hovrättens beslut och fastställer tingsrättens beslut.

SH ska få ersättning av allmänna medel för biträdet åt BK i Högsta domstolen med 11 176 kr. Av beloppet avser 8 940,40 kr arbete och 2 235,10 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDE I HÖGSTA DOMSTOLEN

Kriminalvården har yrkat att Högsta domstolen ska upphäva hovrättens beslut och fastställa tingsrättens beslut.

BK har motsatt sig att hovrättens beslut ändras.

SKÄL

Bakgrund

1. I oktober 2020 begärde åklagarmyndigheten i Bremen hos Kriminalvården att ett domstolsbeslut avseende straffomvandling skulle erkännas och verkställas i Sverige. Beslutet rörde den svenske medborgaren BK och avsåg omvandling av tidigare straff till ett fängelsestraff om ett år och fem månader.
2. Av det intyg som bifogades begäran framgår bl.a. följande. Amtsgericht Bremen-Blumenthal (den tyska domstolen) utfärdade under 2017 tre Strafbefehle (närmast motsvarande strafförelägganden) mot BK avseende dagsböter för brott som enligt svensk rätt motsvaras av narkotikabrott, olaga hot och stöld. Samma domstol dömde 2018 BK till fängelse i åtta månader för brott som enligt svensk rätt motsvaras av bedrägeri. BK delgavs strafföreläggandena och underrättades om att de skulle vinna laga kraft om han inte

utnyttjade sin rätt att överklaga. Strafföreläggandena vann laga kraft i juni och i augusti 2017. Vid den rättegång som ledde till domen på fängelse närvarade BK personligen. Domen vann laga kraft i mars 2019.

3. Den 3 september 2019 beslutade den tyska domstolen, efter framställan av åklagare, att omvandla strafföreläggandena och fängelsedomen till en samlad påföljd om fängelse i ett år och fem månader. Beslutet skickades med rekommenderat brev till BKs adress i Sverige. Han bekräftade mottagandet av brevet den 16 september och beslutet vann laga kraft den 24 september 2019.

4. Kriminalvården begärde kompletterande uppgifter rörande omvandlingsbeslutet. Den tyska åklagarmyndigheten upplyste att beslutet tillkommit efter ett skriftligt förfarande och att domstolen brevlades informerat BK om att åklagaren yrkat att det skulle dömas ut ett gemensamt fängelsestraff om ett år och fem månader. Det angavs även att BK getts tillfälle att yttra sig samt att hans försvarare gått igenom ärendet utan att avge något yttrande.

5. Kriminalvården beslutade den 16 juni 2021 att omvandlingsbeslutet ska erkännas och verkställas i Sverige.

6. BK överklagade Kriminalvårdens beslut. Tingsrätten avslog överklagandet. Hovrätten har upphävt Kriminalvårdens beslut och funnit att omvandlingsbeslutet inte ska erkännas och verkställas i Sverige. Enligt hovrätten finns det hinder mot att erkänna och verkställa omvandlingsbeslutet.

Vad målet gäller

7. Målet gäller tillämpningen av bestämmelserna om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom EU i fråga om ett avgörande som tillkommit efter ett skriftligt förfarande.

Den rättsliga regleringen

Vissa utgångspunkter

8. Lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen (europeiska verkställighetslagen) bygger på genomförandet av rambeslutet 2008/909/RIF som antagits av den Europeiska unionens råd den 27 november 2008¹ (se 1 kap. 1 § och prop. 2014/15:29 s. 36). Enligt rambeslutets beaktandesatser utgör principen om ömsesidigt erkännande av domar en hörnsten i det rättsliga samarbetet inom EU (se beaktandesatserna 1, 2 och 5). En utgångspunkt är att rambeslutet ska tillämpas med respekt för Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, särskilt i fråga om rättskipning (jfr beaktandesatsen 13).
9. Av artikel 47 i stadgan följer att var och en har rätt att inom skälig tid få sin sak prövad i en rättvis och offentlig rättegång. Stadgan anknyter här till artikel 6.1 i Europakonventionen.
10. Rambeslutet 2008/909/RIF har i vissa delar ändrats genom rambeslutet 2009/299/RIF.² Syftet med det senare rambeslutet var att fastställa när en myndighet ska ha möjlighet att – inom ramen för det europeiska samarbetet på straffrättens område – verkställa domar och beslut trots att den berörda personen inte varit personligen närvarande vid en förhandling (jfr beaktandesatserna 1 och 4).

¹ Rådets rambeslut 2008/909/RIF av den 27 november 2008 om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på brottmålsdomar avseende fängelse eller andra frihetsberövande åtgärder i syfte att verkställa dessa inom Europeiska unionen.

² Rådets rambeslut 2009/299/RIF av den 26 februari 2009 om ändring av rambesluten 2002/584/RIF, 2005/214/RIF, 2006/783/RIF, 2008/909/RIF och 2008/947/RIF, och om stärkande av medborgarnas processuella rättigheter och främjande av tillämpningen av principen om ömsesidigt erkännande på ett avgörande när den berörda personen inte var personligen närvarande vid förhandlingen.

Erkännande och verkställighet av en utländsk dom

11. Enligt 3 kap. 1 § europeiska verkställighetslagen ska som huvudregel en utländsk dom på frihetsberövande påföljd som sänds över från en annan medlemsstat erkännas och verkställas i Sverige om vissa förutsättningar är uppfyllda, bl.a. avseende den dömdes anknytning till Sverige (3 kap. 2 och 3 §§).

12. Med en utländsk dom på frihetsberövande påföljd avses ett avgörande som har meddelats efter ett straffrättsligt förfarande av en domstol i en annan medlemsstat, om avgörandet fått laga kraft och avser en frihetsberövande åtgärd på grund av en gärning som är straffbar där (jfr 1 kap. 5 §).

13. Också det angränsande rambeslutet om en europeisk arresteringsorder³, bygger på principen om ömsesidigt erkännande. EU-domstolen har i fråga om det rambeslutet framhållit att medlemsstaterna är skyldiga att verkställa ett utländskt avgörande. Verkställighet utgör enligt domstolen huvudregeln och möjligheterna till vägran ska uppfattas som undantag som ska tolkas strikt (se exempelvis EU-domstolens dom av den 10 augusti 2017, Tupikas, C-270/17 PPU, EU:C:2017:628, p. 50). Utgångspunkten är således tydlig; erkännande och verkställighet ska ske om inte uttryckliga hinder föreskrivs.

14. De hinder mot erkännande och verkställighet som kan aktualiseras återges i 3 kap. 4 § 1–9 europeiska verkställighetslagen. Dessa avser olika förhållanden. Någon vägransgrund som uttryckligen behandlar den situationen att en dom har meddelats efter ett skriftligt förfarande finns inte.

³ Rådets rambeslut 2002/584/RIF av den 13 juni 2002 om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna.

15. Däremot anges i punkten 7 att en dom inte får erkännas och verkställas om den har meddelats efter en förhandling där den dömde inte har varit personligen närvarande, såvida det inte har bekräftats i ett intyg från den begärande staten att vissa villkor är uppfyllda. I bestämmelsen hänvisas till de villkor som anges i rambeslutet 2008/909/RIF artikel 9.1 (i). Villkoren framgår av den ändring i rambeslutet som genomförts med rambeslutet 2009/299/RIF (jfr prop. 2014/15:29 s. 106 och 171).

Vad gäller i fråga om en dom som har meddelats efter ett skriftligt förfarande?

16. Det finns alltså inte någon uttrycklig vägransgrund som avser domar som har meddelats efter ett skriftligt förfarande. Den fråga som då inställer sig är om det som anges i 3 kap. 4 § 7 europeiska verkställighetslagen – om förhandlingar där den dömde inte har varit personligen närvarande – ska uppfattas så att det tar sikte också på domar som har meddelats efter ett skriftligt förfarande.

17. Punkten 7 hänvisar som framgått till villkoren i artikel 9.1 (i) i rambeslutet. Där anges att erkännande och verkställighet av en påföljd får vägras om domen meddelats i den dömdes utelämnade såvida inte vissa uppgifter har lämnats av den begärande staten i ett intyg som ska bifogas begäran. I en bilaga till rambeslutet anges hur intyget ska vara utformat.

18. De uppgifter som ska lämnas avser att den dömde i god tid antingen kallats personligen och därigenom har underrättats om tid och plats för den förhandling som ledde till domen (punkten 3.1 a i intyget) eller på annat sätt faktiskt officiellt underrättats om tid och plats för förhandlingen på ett sådant sätt att man otvetydigt kan slå fast att han eller hon hade kännedom om den planerade förhandlingen (punkten 3.1 b i intyget). Enligt punkten 3.1 b krävs

också att intyget anger att den dömde har underrättats om att ett avgörande kunde meddelas även om han eller hon inte var personligen närvarande vid förhandlingen.

19. Erkännande och verkställighet får också ske om den begärande staten intygar tidpunkten för när den dömde delgavs avgörandet samt att den dömde uttryckligen har underrättats om rätt till förnyad prövning eller överklagande och om rätt att få delta och få själva sakfrågan prövad på nytt även mot bakgrund av nytt bevismaterial. Dessutom ska intygas att den dömde inte har begärt förnyad prövning eller överklagat i tid. (Se punkten 3.3.)

20. Såväl lagtexten som villkoren i rambeslutet beskriver således en situation där den dom som är föremål för bedömning har meddelats efter en förhandling.

21. EU-domstolen har i flera avgöranden haft anledning att uttala sig om vad som avses med förhandling. Det har skett i anslutning till en prövning av uttrycket ”förhandling som ledde till beslutet” enligt det angränsande rambeslutet om arresteringsorder. Här kan hänvisas till EU-domstolens domar *Tupikas och Zdziaszek*, C-271/17 PPU, EU:C:2017:629, även den senare meddelad den 10 augusti 2017.

22. Domstolens uttalanden ger emellertid inte underlag för bedömningen att det som anges i vägransgrunden avseende förhandlingar där den dömde inte har varit personligen närvarande också tar sikte på domar som har meddelats efter ett skriftligt förfarande. Det kan noteras att det i båda avgörandena var fråga om situationer där den dömde under förfarandet hade kallats till en muntlig förhandling men uteblivit.

23. Till detta ska läggas att uttrycket förhandling i normalt språkbruk får anses syfta på en överläggning, diskussion eller handläggning med muntliga inslag. Språkligt passar det mindre väl att låta uttrycket innefatta handläggning

som enbart är skriftlig. En sådan utvidgning av begreppets innebörd skulle också bli särskilt svår att förena med det krav som följer av 3 kap. 4 § 7 europeiska verkställighetslagen och villkoren i rambeslutet på att en viss tid och en viss plats i förekommande fall ska anges.

24. Det anförda leder till slutsatsen att vägransgrunden i 3 kap. 4 § 7 europeiska verkställighetslagen inte kan anses vara tillämplig på en utländsk dom som tillkommit efter ett skriftligt förfarande.

Erkännande och verkställighet av en dom som tillkommit efter ett skriftligt förfarande

25. Som tidigare har angetts innebär regleringen i den europeiska verkställighetslagen att om förutsättningarna i 3 kap. 2 och 3 §§ är uppfyllda och det inte föreligger någon vägransgrund ska en utländsk dom erkännas och verkställas här enligt 3 kap. 1 §. Detta ligger i linje med den princip om ömsesidigt erkännande som bär upp det bakomliggande rambeslutet.

26. En utgångspunkt för rambeslutet om erkännande och verkställighet – och för angränsande rambeslut – är att regleringen inte är avsedd att föreskriva formerna och metoderna, inklusive de processuella kraven, för att uppnå de i rambeslutet angivna resultaten, något som faller under medlemsstaternas nationella lagstiftning (se beaktandesatsen 4 i rambeslutet 2009/299/RIF). Man brukar säga att det i princip gäller processuell autonomi för medlemsstaterna. Skriftliga förfaranden förekommer också såväl i Sverige som i andra länder.

27. Någon prövning av skriftliga förfaranden utöver vad som följer av vägransgrunderna i europeiska verkställighetslagen ska alltså inte ske.

28. Den reservationen behöver dock göras att det nationella förfarande som har föregått en dom som ligger till grund för en begäran om erkännande och

verkställighet måste ha genomförts med respekt för de grundläggande rättigheter och principer som återspeglas i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (se p. 8 och 9). Det bör emellertid krävas konkreta omständigheter som gör att det kan konstateras att förfarandet har skett i strid med stadgans bestämmelser för att detta ska motivera en vägran att erkänna och verkställa ett straffrättsligt avgörande från en annan medlemsstat (jfr ”Den rumänska arresteringsordern” NJA 2020 s. 430 p. 15).

Bedömningen i detta fall

29. Av intyget som den tyska åklagarmyndigheten utfärdat framgår att en tysk domstol har beslutat att omvandla tre strafförelägganden avseende dagsböter och en fängelsestraff till ett gemensamt fängelsestraff om ett år och fem månader.

30. Domstolens omvandlingsbeslut har meddelats enligt regler i den tyska straffprocessrätten. Det är därmed fråga om ett avgörande som har meddelats av domstol i ett straffrättsligt förfarande. Det avser en svensk medborgare. Förutsättningarna för erkännande och verkställighet enligt 3 kap. 1 § europeiska verkställighetslagen är alltså uppfyllda.

31. Av kompletterande upplysningar från den tyska åklagarmyndigheten framgår att det har varit fråga om ett skriftligt förfarande. Det framgår också att BK har underrättats om att ett beslut var förestående, att han getts möjlighet att yttra sig skriftligen och att han fått del av beslutet.

32. Vad den tyska åklagarmyndigheten har uppgett ska godtas. Det har inte framkommit någon omständighet som tyder på att BKs rättigheter enligt stadgan har åsidosatts (se p. 28).

33. Hovrättens beslut ska därför upphävas och tingsrättens beslut fastställas.

I avgörandet har deltagit justitieråden Anders Eka, Dag Mattsson, Sten Andersson, Eric M. Runesson (referent) och Stefan Reimer
Föredragande har varit justitiesekreteraren Emelie Hansell